

„...vázlatosan jelentem...a közelmúltban történeteket.

...jelenleg sem irodám, sem íróasztalom, sem a mellette lévő hálósobám nem áll rendelkezésemre. Azt az orosz katonai hatóság foglalta le. ... Teljesen ki lettem fosztva. fehérnemű és ruházatom alig maradt. Élelmezés tekintetében csak jelzem, hogy a múlt héten az itteni plébános is megajándékozott egy karéj kenyérrel.

Virágvasárnapján konfirmációi vizsgát tartottam, nagycsütörtökön a temetési menettel már csak a gyalogjárón tudtunk haladni, mivel az úttestet a katonaság (magyar és német) teljesen elfoglalta. Nagypénteken d.e. még tartottam istentiszteletet, nagypéntekről nagyszombatra virradó éjjel holmimnak csekély részét a bombázás elől pincémbe helyeztem el. Magam pedig majdnem mindig egyedül jártam a községet gránát- és puskagolyózápor között. Sikerült két pincében, ahol kb. százan voltak együtt, egy nagyobb pánikot megakadályoznom. Az első orosz élharcosnak én válaszoltam – egyedül állva a pince előtt: Mne nemetzki. ...Húsvét.

Vasárnap reggelén motorkerékpárt kellett tolnom egy orosz katonának. ... Szentanúja voltam annak, hogy egy 60 éves anya feláldozta magát unokáiért és 3 orosz katonának áldozatul esett. ... A parochia udvarára 3 gránát esett. Szentanúja voltam német és oroszok páncélos harcának. Veszély és golyózápor között is minden halottat egyházi temetésben részesítettem, köztük 10 öngyilkost is. Az oroszok által lelőtt híveket akkor is elkísértem utolsó útjára, amikor többször figyelmeztettek, hogy ez az út életembe kerülhet.”[181\(205\)](#)

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 3Sorsfordító esztendő. Adatok és források 1944/45 soproni eseményeihez / 54Varga Imréné: “...az oltárt, a híveket még életem veszélyeztetése során sem hagytam el...”. Adatok a soproni és Sopron környéki evangélikus lelkészek 1944/45. évi leveleiből / Sopronkőhida

Sopronkőhida

Bárdosi Jenő fegyintézeti lelkész helyzetjelentése

„Az orosz hadsereg bevonult 1945. március 31-én d.u. 4 óra 20 perckor egész rövid ellenállás után. Kimondottan nagy atrocitások nem voltak. Az elmenekült gyülekezeti tagok hozzávetőleges száma: 18. ... A fegyintézet gyönyörű templomát teljesen feldúlták. Templomi kegszereket, oltárterítőket, stb. a lelkész megmentette. Az istentiszteleti és egyházi élet újrakezdésének időpontja 1945. április 18. ... Egy fegyőri család szobájában tartottuk az istentiszteleteket. ... Jelenleg a létszám 107.”[182\(206\)](#)

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 62MŰHELY

62MŰHELY

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 62MŰHELY / Halász Aladár: A felvidéki szabadcsapatok és a Soproni harcéták története. Soproni egyetemisták az önkéntes szabadcsapatokban 1938-ban

Halász Aladár: A felvidéki szabadcsapatok és a Soproni harcéták története.

Soproni egyetemisták az önkéntes szabadcsapatokban 1938-ban

Özvegy Muck Andrásné, Szabó Károly,

a soproni harcéták és honvéd lövészek emlékére

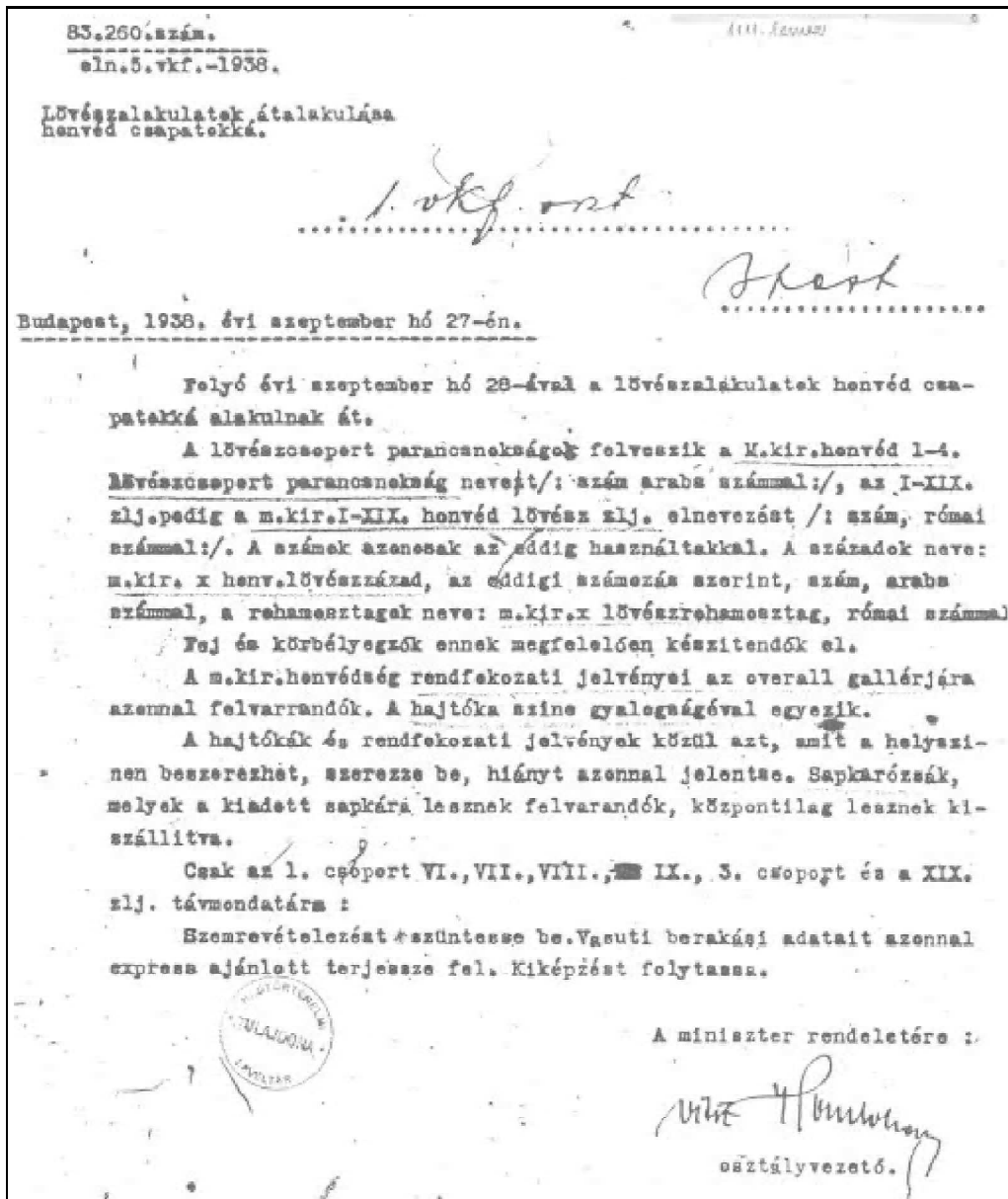
A felvidéki területek és főként Kárpátalja visszacsatolásának jelentős kísérő eleme volt 1938-ban az önkéntes szabadcsapatok szervezése és azok tevékenysége. Ezek történetét 50 éven át sűrű homály fedte. A Horthy korszakban létüket diplomáciai okból nem lehetett elismerni, ezért akkor a hivatalos álláspont szerint ilyen szervezetek nem léteztek. A pártállam idején pedig azért nem lehetett velük foglalkozni, mert összetévesztették őket az 1918-1919. évi „ellenforradalom” idején hírhedtté vált „Rongyos Gárdá”-val, amelyről annak idején a kommunisták ellen elkövetett rémtetteik miatt hallani sem akartak. Ma már minden e témával kapcsolatos zárlat feloldódott. Ezért 67 évvel az események után a felvidéki szabadcsapatok történetét a valós helyzet feltárása érdekében, és soproni helytörténeti vonatkozásai miatt is, indokolt összefoglalni.

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 62MŰHELY / Halász Aladár: A felvidéki szabadcsapatok és a Soproni harcéták története. Soproni egyetemisták az önkéntes szabadcsapatokban 1938-ban / A felvidéki szabadcsapatok története

A felvidéki szabadcsapatok története

A szabadcsapatok szervezését 1938-ban – feltehetően a négyhatalmi paktum létrehozása során tapasztalt problémák miatt, attól tartva, hogy a nagyhatalmak a mi határmódosítási igényeinket nem fogják támogatni, és azok megvalósítása a csehek ellenállása miatt is meghiúsulhat – azzal a céllal határozták el, hogy önkéntes csapatok bevetésével a Felvidéken olyan zavaros helyzetet alakítsanak ki, amely lehetővé teszi, hogy a magyar hadsereg bevonuljon a Felvidékre, és a magyarlakta területeket megszállja.

Az önkéntesek országos méretű toborzását vitéz Homlok Sándor vezérkari ezredes (1938 november 1-ig alezredes) irányításával, a Honvédelmi Minisztérium vezérkari főnökségének 5. osztálya szervezte.¹⁸³⁽²⁰⁷⁾ A toborzás végrehajtását különböző társadalmi, többnyire félkatonai szervezetek, főként a lövészegyletek és a MOVE (Magyar Országos Véderőegylet) szigorú titoktartás mellett végezték, mert azt a látszatot kellett kelteni, hogy spontán hazafias megmozdulásról van szó. A toborzás feltehetően már **63**1938 júniusában megkezdődött. Ezrével jelentkeztek az önkéntesek. Augusztus közepén az országos toborzás eredményeként a fővárosban és a vidéki városokban már összesen több mint 9000 ember gyűlt össze. Legtöbb önkéntes, mintegy 1500-1700 fő, Budapesten jelentkezett. Ezeket a Tattersallban¹⁸⁴⁽²⁰⁸⁾ gyűjtötték össze és ott be is öltöztették őket. Egységesen barna overallt és barna svájci sapkát kaptak. Ez lett akkor az egységes lövész egyenruha. Feltehetően a pesti csoporttal egyidőben a vidéki városokban összegyűlt önkénteseket is beöltöztették a lövészegyenruhába, majd ezt követően az így létrejött 57 lövészalakulatot kiképzés céljából 19 zászlóaljba osztották be. Ezeket végig a csehszlovák határ mentén helyezték el, különböző kvártélyokon, készenlétben a csehszlovák területre zavarkeltés céljából történő bevetésre.

Vezérkari főnöki rendelkezés a lövészalakulatok átalakulásáról

64 Szeptember végén Homlok Sándor, a szabadcsapatok szervezője és egyben a lövész-zászlóaljak parancsnoka, a honvédelmi miniszter, illetve a honvéd vezérkar főnökének rendelkezésére 1938. szeptember 27-én kelt 3280/1938. számú távmondattal közölte a lövész-csoportparancsnokságokkal, hogy „F. év szeptember 28-ával a lövész-alakulatok honvéd csapatokká alakulnak át. A lövész-csoportparancsnokságok felveszik a M. kir. 1.-4. lövész-csoportparancsnokság nevet, az I-XIX. honvéd lövész zlj. pedig a m. kir. I-XIX. honvéd lövész zlj. elnevezést.”¹⁸⁵⁽²⁰⁹⁾ A távmondattal az idézett szövegen kívül sok formai intézkedést is előírt, de a lövészalakulatok átalakulásának rendjét és lebonyolításának határidejét nem határozta meg. E rendelkezés végrehajtásaként a lövész zászlóalj parancsnokai azokat a hadköteles lövészeket, akik hajlandók voltak a honvédeskü letenni és vállalni a katonai fegyelmet, október első napjaiban feleskették és az utasításnak megfelelően besorolták a megalakuló honvéd lövész zászlóaljokba. Akik pedig az eskü letételét nem vállalták, elbocsátották. Így akkor, a lövész-alakulatok önkéntesei kettéváltak: A többség besorolt a megalakult m. kir. I-XIX. sz.

honvéd lövész zászlóaljba, az esküt nem tett többiek pedig más megoldást keresve eltávoztak.

A müncheni egyezmény¹⁸⁶⁽²¹⁰⁾ aláírása után nyilvánvalóvá vált, hogy az etnikai határon túlnyúló területi követeléseinket tárgyalások útján nem lehet érvényesíteni. Ennél fogva Kárpátalja visszaszerzése is csak katonai beavatkozással lesz megoldható. Ezért akkor a lövész zászlóaljból kivált, katonai esküt nem tett önkénteseknek szánták azt a feladatot, hogy Kárpátalján hidak, vasutak, stb. felrobbantásával és a lakosság körében zavarkeltéssel a katonai beavatkozást előkészítsék. Ennek érdekében a zászlóaljból kivált önkénteseket a kárpátaljai határ közelében, Vásárosnaményban és annak környékén vonták össze.

Október elején, a lövészalakulatoknak honvéd lövész zászlóaljjá történt átalakulása után, már a komáromi magyar–csehszlovák egyeztető tárgyalások megkezdése előtt, mintegy 940 önkéntes gyűlt össze Vásárosnamény környékén. Ezeket többségében Naményban, illetve a környékbeli Gergelyugornya és Tarpa községekben helyezték el. Ezekből alakult meg a Kárpátalján bevetésre szánt, rendkívül vegyes összetételű szabadcsapat, az „S” csoport, és a Héjjas Iván alparancsnoksága alatt Gergelyiben elhelyezett, mintegy 160 főnyi, egykori „Rongyos Gárda” tagokból és azok leszármazottaiból összetevődött „H” csoport.

A kárpátaljai akció katonai és szervezési ügyeinek vezetője, a lövészezred, vagyis a 19 honvéd lövész zászlóalj parancsnoka, vitéz Homlok Sándor vezérkari ezredes, politikai vezetője pedig Kárpátalja visszaszerzésének megszállott szervezője, vitéz leveldi Kozma Miklós¹⁸⁷⁽²¹¹⁾ volt. A Vásárosnaményban és környékén összegyűlt vegyes összetételű csapatot Kozma Miklós naplójegyzeteiben a következőképpen jellemezte: „*A tattersali toborzás teljesen nyilas jegyben ment. A nyilasok politikai okokból ambicionáltak, 65* *hogy minél több embert küldjenek. Küldték is személyválogatás nélkül azokat, akik Pesten a legjobban kiabáltak. Bár a legnyugtalanabb részét már kislejtezték, de maradt még éppen elég. Ők élni és érvényesülni akarnak Pesten és a politikában, nem pedig meghalni Beregszász alatt.*”¹⁸⁸⁽²¹²⁾

Az összesen mintegy 940 önkéntesből alakított 9 járőr és 4 század bevetésével három fázisban, zavarkeltő, romboló és rohamozó akciókkal tervezték Kárpátalja megszállását fokozatosan előkészíteni. Az akciók beindítása előtt felderítették a terepet, és megállapították, hogy a határ túlsó oldalán zárt megfigyelő és erődvonal van, amelyen csak egy helyen, Tarpa községgel szemben levő 1,5 km széles résen lehet átjutni. Ezen a résen küldtek át először október 6-án, 7-én és 8-án két-két járőrt zavarkeltés céljából. Ezek sikerrel jártak. Ezt követően a Bályu–Beregszász–Huszt vonalszakaszon folyó csehszlovák csapatszállítások megakadályozása, illetve fékezése céljából a komáromi tárgyalások megkezdésével egyidőben, október 9-én éjjel, már romboló járőröket küldtek át. Az egyik robbantó járőr a Beregszász és Huszt közötti szakaszon felrobbantotta a Borzsa folyónak Bene község vasútállomása közelében levő hídját, másik két járőr pedig – Szathmáry Király Ádám 28 éves erdőmérnökhallgató vezetésével – a Bályu és Beregszász közötti vonalszakaszon a vasút felépítményét robbantotta fel 3-3 helyen, egymástól 4 km távolságban. A robbantások eredményeként a forgalom mindkét szakaszon két héten, illetve több napon át szünetelt.

A kezdeti sikerek után a parancsnok 2-2 századot küldött át a határon azzal az utasítással, hogy Beregszászt és Munkácsot rohamozzák meg és foglalják el. Ebbe az akcióba október 10-én vitéz Haynal Alajos vezérkari alezredes vezetésével három felesküdt honvéd lövész zászlóaljat is be akartak vetni. Ezt azonban 10-én este 20 órakor vitéz Homlok Sándor, a lövészezred és a vásárosnaményi alakulatok előljáró parancsnoka – felsőbb utasításra – leállította. Az útnak indított négy század azonban csúfos vereséget szenvedett, nagy veszteséggel: mintegy 150 főnyi csehszlovák erő 301 főt ejtett fogságba. Kozma Miklós szerint ez a szégyenletes esemény három alapvető hibára vezethető vissza: „*Az első hiba az, hogy teljesíthetetlen feladattal alkalmatlan embereket zárt*

kötélékben alkalmaztak. A második, hogy sablonosan, a személyek ismerete nélkül, csupán a tartalékos tiszti rangot nézve választották ki a parancsnokokat. A harmadik, és ez a legnagyobb hiba az, hogy ilyen nehéz feladatra nem való fickókat ahelyett, hogy hazaküldték volna őket kártyázni, egyáltalán eleresztettek.” [189\(213\)](#)

Október 13-án a csehek a tarpai rést, ahol addig át tudtak menni, géppuskás tábori őrökkel lezárták. Ekkor kénytelenek voltak Vásárosnamény környékéről északabbra települni. Ott próbálkoztak kisebb akciókkal, kevés sikerrel, és újabb veszteségekkel.

November 2-át, az első bécsi döntést¹⁹⁰⁽²¹⁴⁾ megünnepezték. Aztán amikor a kormány november 18-án döntést hozott Kárpátalja megtámadására, a vásárosnaményi alakulatok maradéka azt az utasítást kapta, hogy 19-éről 20-ára virradó éjszaka legyenek készenlétben, majd csatlakozzanak a honvédség támadásához. A támadást azonban 19-én ⁶⁶este leállították. A tervezett támadásról azonban a sajtó 20-án reggel hírt adott. Ebből nagy nemzetközi botrány kerekedett, ezért minden további akciót le kellett állítani. Egy kisebb „térképhelyesbítő” csapat a visszacsatolt területen maradt, de a többieket december 10-én leszerelték. A visszamaradt „térképhelyesbítők” hősiességének volt köszönhető, hogy Munkácsot az 1939. január 6-án végrehajtott csehszlovák ortvtámadás ellen sikerült megvédeni.

Ezzel a Kárpátalja elleni akciókban részt vett felvidéki szabadcsapatok rövid története véget ért. Tevékenységüknek Kárpátalja visszaszerzésében érzékelhető eredménye – 1938. december 10-én történt leszerelésük és a Kárpátalja 1939. március 15-i megszállása között eltelt hosszú idő miatt – nem igen lehetett. Veszteségük azonban nagy volt. A Vásárosnaményban és környékén összevont 940 önkéntesből 37 fő hősi halált halt. 343 fő fogságba esett és két hónapon át az illavai fegyházban sínylődött, 5 fő a fogságban meghalt, 338 fő a fogságból hazaérkezett. 19 főt a hazaérkezettek közül azonnal kórházba kellett szállítani, be nem gyógyult lőtt seb, orbánc, idegösszeomlás és egyéb betegség miatt. Közülük 5 fő a kórházban meghalt, 57 fő a hazaérkezettek közül 25-100 %-os rokkant volt¹⁹¹⁽²¹⁵⁾. Részletes történetüket a Hadtörténelmi Levéltár archív anyagai, és az utóbbi időben megjelent számos kiadvány őrzi. Az ő történetük azonban a Felvidék és Kárpátalja visszaszerzéséért indult hazafias mozgalomban részt vettek csak kis hányadának a története. A mozgalom 85-90 %-át képviselő I–XIX. honvéd lövész zászlóaljjal – félkatonai jellegük és kevésbé mozgalmas történetük miatt – sem a katonai történetírás, sem más nem foglalkozott.

Sopronban az 1940-es években feltehetően közsismert volt, hogy „Pozsonyi Gárda” vagy „harcéták” néven a soproni egyetemisták is bekapcsolódtak az 1938. évi szabadcsapat-mozgalomba. Ennél többet azonban róluk sem tudtak, még azt sem tudták, hogy az ő csapatuk volt a m. kir. VI. honvéd lövész zászlóalj. Arról pedig, hogy rajtuk kívül más szabadcsapatoknak is volt soproni kötődése, senkinek sejtelve sem volt. Merő véletlen, hogy e témáról folytatott baráti beszélgetés, illetve levelezés kapcsán kiderült, hogy dr. Márkus László soproni erdőmérnök 19 éves korában a m. kir. XVIII. honvéd lövész zászlóalj tagja, Bély Miklós miskolci erdőmérnök édesapja, Bély Sándor¹⁹²⁽²¹⁶⁾ erdőmérnök pedig a m. kir. XVII. honvéd lövész zászlóalj egyik századparancsnoka volt.

E cikk korlátozott terjedelme nem teszi lehetővé, hogy itt mindhárom zászlóalj történetét részletesen ismertessük. Legszélesebb helytörténeti vonatkozásai, és főként a soproni harcéták történetének feldolgozása során felszínre került, a honvéd lövész zászlóaljak sorsát meghatározó összefüggés miatt, részletesen csak a soproni harcéták történetét tárgyaljuk. Az előzőkben már említett Haynal-akcióval összefüggő helyzet kapcsán azonban Márkus Lászlóék és Bély Sándorék történetéről is megemlékezünk.

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 62MŰHELY / Halász Aladár: A felvidéki szabadcsapatok és a Soproni harcéták története. Soproni egyetemisták az önkéntes szabadcsapatokban 1938-ban /

A soproni harcéták története

A soproni harcéták története

Az események után 67 év elteltével már meglehetősen nehéz volt az 1938-as szabadcsapat-mozgalomba bekapcsolódott soproni harcéták történetét összeállítani, mivel az egykori mintegy 160 résztvevő közül már alig él valaki, aki erre vállalkozhatna. A még 67-élek többsége is az eseményekre már csak homályosan vagy egyáltalán nem emlékszik. Korábban pedig a vállalkozás szigorúan titkos jellege miatt a történet megörökítésére egyetlen érdekelt sem vállalkozhatott, erre nem is mert volna vállalkozni, mert akiről a pártállam idején véletlenül kitudódott, hogy szabadcsapatnak tagja volt, keserves meghurcoltatásnak volt kitéve.

Ma azonban már ez a korlát is feloldódott. Én akkor még csak nyolcadikos gimnazista, soproni licista (a soproni Evangélikus Líceum tanulója) voltam, szó sem lehetett arról, hogy a szabadcsapatba jelentkezsem, így arról emlékeim sem lehetnek. Szerencsére Madas András, aki 1938/39-ben IV. éves erdőmérnökhallgató volt és a felvidéki akcióban részt vett, a gyermekei számára írott családi krónikájában ezzel kapcsolatos emlékeit is megörökítette. Szabó Károly¹⁹³⁽²¹⁷⁾ pedig, aki akkor II. éves erdőmérnökhallgató volt és ugyancsak részt vett az akcióban, szintén vállalkozott arra, hogy felelevenítse és átadja erre vonatkozó emlékeit.

A következőkben elsősorban az ő személyes élményeik és visszaemlékezésük alapján kíséreljük meg a „soproni harcéták” történetét megörökíteni:¹⁹⁴⁽²¹⁸⁾

„1938 szeptembere a szokásos beiratkozással kezdődött, de akkor már nálunk is felforrósodott a levegő a németek Szudétaföldre vonatkozó követelése miatt. Szeptember közepe táján pedig a mi követeléseinkkel kapcsolatos huzavona és a csehek elutasító magatartása következtében már nyilvánvalóvá vált, hogy tenni kell valamit, különben a Felvidék visszacsatolásából nem lesz semmi.

Ez idő tájt nagygyűlést szerveztek a Kaszinóban. Ott voltunk valamennyien, de a szónokokra nem igen figyeltünk, mert szavalókórusban oly hangerővel kiabáltak a „Mindent vissza! Felvidéket vissza!” jelszavakat, hogy olyat az öreg Kaszinó falai még nem hallottak. Néhány nappal a nagygyűlés után az egész egyetemi ifjúságot összehívták az Ifjúsági Körbe, s ott a Köri elnök, Juhász László bányamérnökhallgató, nem külső indíttatás, hanem – minden bizonnyal – az ifjúság hangulatát és tenni akarását látva, belső hazafias helyzetfelismerés alapján feltette a kérdést, akarunk-e, hajlandók vagyunk-e a Felvidékért harcba menni? Egy emberként felzúgott az egész ifjúság, hogy „Igen!” Aztán valamit alá kellett írunk. Nem is néztük meg, hogy mit írunk alá, csak aláírtuk. Később tudtuk meg, hogy a szabadcsapatba való önkéntes belépési nyilatkozatunkat írtuk alá.

Röviddel ez után megint az Ifjúsági Körbe kellett gyülekeznünk. Onnan kimentünk a lőtérre. Mindenki leadott néhány lövést, s ez volt a katonai kiképzésünk. Néhány nap múlva ismét behívtak bennünket a Körbe. Ott elmondták, hogy valószínűleg be is fognak vetni bennünket, ezért nem mehetnek el a most beiratkozott elsőévesek, és egy családból csak egy fiú mehet el. Emiatt például Madas András öccse, László nem jöhetett velünk. Az elsőévesekre vonatkozó szabály alól azonban voltak kivételek. Bánó István, Fessler József és még néhányan, akik a többi elsőéveshez képest túlkorosak voltak, betöltötték 20. életévüket, velünk jöhettek. Ezen az összejövetelen aztán 68-ast is kihirdették, hogy akik elmehetnek, szeptember 22-én este 10 órakor gyülekezzenek az egyetemen, a Questura¹⁹⁵⁽²¹⁹⁾ utcai oldalán a hősi emlékműnél.

22-én este kimentünk az egyetemre. Ott a gyülekezés után az elnök rövid beszédet mondott, aztán fogadalmat tettünk. Majd valami kísérteties világítás mellett felolvasták a jelentkezés alapján készült névsort. Úgy tűnt, hogy a II.-IV. évfolyam minden hallgatója, a bányászok, kohászok és az erdészek, s

a listázó öreg fiúk is mind ott voltak. Később derült csak ki, hogy Éles Lacit az édesapja otthon bezárta az egyik szobába, azért nem tudott eljönni. Riedl Gyula és Kőrös Gyula nem volt Sopronban, nem tudtak semmit az egész ügyről, ezért ők sem jöttek velünk.

Parancsnokunk, vitéz Dávidházy István őrnagy úr

69A névsorolvasás után menetoszlopba soroltunk és a családtagok kíséretében elindultunk a GySEV pályaudvarra. Madas Andrást édesanyján, a húgán és az öccsén kívül a menyasszonya is elkísérte. Juhász László, Köri elnökünk tüzér hadnagyi egyenruhában vezette a csapatot. Az állomáson már benn állt egy üres, személykocsikból álló szerelvény. Ott derült ki, hogy egy kisebb csoport „idegen” is csatlakozott hozzánk, akik nem voltak valami bizalomgerjesztők! Csapatparancsnokunk vitéz Dávidházy István őrnagy volt. Ő is velünk utazott. Az ő erre vonatkozó megbízatása – István fiának közlése szerint – a VKF. [196\(220\)](#) 5. osztályától, vitéz Homlok Sándor vezérkari ezredestől származott. Beszálltunk a kocsikba. Fülkés és termes kocsik voltak. Mi fülkés kocsiba kerültünk. Velünk ott volt még – rajtunk kívül – Hibbey Albert, Szovják Hugó, Oroszlány Endre és lovag Thuronyi is. Éjfélkor felharsant a sípszó és mi a Himnuszt kezdtük énekelni. Ennek hangjára indultunk ki Sopronból. Aztán

néhány perc múlva beleéltük magunkat az új helyzetbe. Madas András felmászott a csomagtartóba, ott próbált elhelyezkedni. Hamarosan el is szenderedett.

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 62MŰHELY / Halász Aladár: A felvidéki szabadcsapatok és a Soproni harcéták története. Soproni egyetemisták az önkéntes szabadcsapatokban 1938-ban / Magyaróvár

Magyaróvár

Hajnalba korán ébredtünk. Nézegettük, vajon merre járunk. Amikor kiszállásra szólítottak, csodálkozva láttuk, hogy Magyaróvárra érkeztünk. Valami reggelit kaptunk, aztán egy katonai raktárhoz vonultunk. Ott kiosztották az „egyenruhákat”. Mindannyian barna overallt, barna svájci sapkát és derékszíjat kaptunk. Az overallt felhúztuk a saját ruhánkra, s ezzel készen állt az egyenruhás csapat. Ekkor tudtuk meg, hogy valójában önkéntes „szabadcsapat”, vagyis valamilyen félig-meddig illegális alakulat vagyunk.

Aztán rajokba osztottak bennünket. A rajparancsnokokat magunk választottuk. A miénk Madas András lett. A rajban úgy emlékszem, tizenketten voltunk. A mi rajunkban volt Csutkai Jenő, Szovják Hugó, Sümegi Ervin stb. Ezt követően kiosztották a fegyvereket. Néhány raj géppuskát, a többi pedig puskát kapott. Két páncéltörőt is kaptunk. Mi a géppuskás rajba jelentkeztünk. Ez persze azt jelentette, hogy a menetgyakorlaton cipelnünk kellett a géppuska egységeit. A másik géppuskás raj parancsnoka az idegenek közül került ki, az első világháborút megjárt szakaszvezető volt. Tőle megtudtuk, hogy őket a nyilasok toborozták. Így gyanúnk beigazolódott. Pékek, kéményseprők, lakatosok stb. voltak közöttük. Nem értettük, hogyan kerültek közéink nyilaskeresztes párttagok. Ők erről nem beszéltek. Bennünket pedig különösebben nem érdekelt, mert soproni egyetemisták lévén, a volksbundisták és a nyilasok ellen be voltunk oltva.

A beosztás és felszerelés után orvosi vizsgálat következett. Az orvos nem vizsgált, csak végigment a sorokon és mindenkitől megkérdezte, van-e valami szerzett, vagy régebbi betegsége, ami harc esetén problémát okozhat. Aztán elhelyeztek bennünket az SS-gyárépületben, aminek semmi köze nem volt a német SS Waffenzentrumhoz. Ez hadianyaggyárnak épült az első világháború alatt, de nem fejezték be az építését. Néhány nap múlva a magyaróvári akadémiák (kb. 30 fő) is alakítottak egy csapatot. Még Sopronból 70 is jött egy nyilas párttagokból álló csoport is. Így összesen kb. 160-an voltunk az „idegenek”-kel együtt.

A kiképzést Szentkatolnai János hadnagy vezette, de a nyilasok között voltak kiképzett tisztesek és altisztek is, megfelelő válogatás után ők is részt vettek a kiképzésben. Ezek kiválasztását az őrnagy úr végezte. Volt alaki kiképzés, éjszakába nyúló menetgyakorlat és néha összegyűltünk a géppuska körül és nézegettük, mit is kell vele csinálni. Ez volt a fegyveres kiképzés. Éles lövészet nem volt. Dávidházy őrnagy urat ritkán láttuk. Rajta kívül még két tiszt volt közöttünk: Juhász László tartalékos tüzérhadnagy, a Köri elnökünk, ő volt a századparancsnok, és Karácsony erdőmérnökhallgató, a keresztnévére már nem emlékszünk. Ők mindketten a szervezési ügyekkel voltak elfoglalva.

Közben hallottuk, hogy szeptember 29-én a négy nagyhatalom, Anglia, Franciaország, Németország és Olaszország miniszterelnökei Münchenben megegyeztek, hogy Csehszlovákiának át kell adnia Németországnak a Szudéta-földet. Nem tudtuk azonban, hogy mi lesz a Felvidékkel. Ekkor került felszínre a „szabadcsapatok” szerepe. A minta adott volt: azt kell tenni, amit a szudétanémetek tettek, nyugtalanítani kell a Felvidéket, főleg a magyarlakta területeket, aztán majd csak történik valami. Ezzel kapcsolatban elterjedt az a hír, hogy rohamcsónakokban fogunk átkelni a Dunán, meg kell rohamoznunk a túlpárti cseh erődöket, majd észak felé előretörni, és Szlovákiát elvágni Csehországtól.

Ha erre sor került volna, nem sokan maradtunk volna életben!”

Itt meg kell szakítanunk a történetet, hogy idecsatolhassunk egy kis mellékepizódot, mely jól szemlélteti az akkori közhangulatot és a szabadcsapatok példájának a középiskolás ifjúságra is gyakorolt mozgósító hatását. Erre az epizódra Benedek Attila, gyémántokleveles kohómérnök, egykori „licista” osztálytársam, majd az egyetemen is évfolyamtársam emlékeztetett, s ennek történetét is ő mondta el. A következőkben őt idézzük:[197\(221\)](#)

„Mi akkor nyolcadikos gimnazisták voltunk. A Kaszinóban tartott nagygyűlés után úgy éreztük, hogy mi sem maradhatunk ki a történelem sodrásából, nekünk is tennünk kell valamit a Felvidék visszacsatolásáért. A főiskolásokból alakult szabadcsapat, vagyis a „Pozsonyi Gárda”[198\(222\)](#) ehhez jó példát és lehetőséget is kínált. Szeptember 22-i elutazásuk aztán a Felvidék visszacsatolásában való részvételi vágyunkat elhatározássá érlelte.

Mendemondák alapján biztosra vettük, hogy a főiskolások Pozsonyba készülnek, és ha hozzájuk csatlakozunk, mi is részt vehetünk a koronázó város visszafoglalását célzó nagyszerű vállalkozásban. Arra nem is gondoltunk, hogy ebben mi lesz a mi szerepünk, de számoltunk a fegyveres harc lehetőségével is. Forrófejűek voltunk, nem törődünk a veszélyekkel. Amikor aztán az őrnagy úr István fiától megtudtuk, hogy a [71](#)Pozsonyi Gárda Magyaróváron állomásozik, összedugtuk a fejünket, és titokban elhatároztuk, hogy a következő hét végén biciklivel elmegyünk Magyaróvárra, megkeressük a soproni csapatot és megkérjük az őrnagy urat, hogy csatlakozhassunk hozzájuk.

Az elhatározást aztán tett követte. Október 1-jén, szombaton korán reggel kilencen (Benedek Attila, Bíró Böngér, Csulak Ervin, Fröhvirth Endre, Kiss László, Molitórisz Miklós, Molnár Gyula, Pum Gyula és Szabó Andor) összegyülekeztünk a város szélén a Csorna felé kivezető út elején. Molnár Béláról tudtuk, hogy ő Csornán fog hozzánk csatlakozni, mert a biciklijéért haza kellett mennie a szüleihez, ketten azonban még hiányoztak. Az egyik Halász Ali volt, mert péntek délután ő is hazament a biciklijéért Répceszemerébe, de édesapja nem engedte visszamenni Sopronba. Erről értesíteni akart bennünket, de nem sikerült. A másik hiányzóról, aki egyik tanárunk fia volt, szintén nem tudtunk semmit.

Így aztán nélkülük elindult a csapat. Csornán Molnár Béla csatlakozott hozzánk. Aztán még néhány megállót közbeiktatva, estefelé megérkeztünk Magyaróvárra. Megkerestük a Pozsonyi Gárda szálláshelyét, ahol nagy örömmel fogadtak bennünket. Vacsorát és szálláshelyet is kaptunk. Megvacsoráztunk, jót aludtunk, aztán vasárnap reggel még valami egyenruhafélével is elláttak bennünket. Már az udvaron fel is sorakoztunk, amikor észrevettük, hogy két ismerősnek tűnő férfi közeledik felénk.

Két kedves tanárunk, Oravecz Lajos és Pröhle Jenő voltak. Átadták igazgatónk, Németh Sámuel józanul megfogalmazott, atyai szeretetet sugárzó, hazahívó üzenetét. Feltehetően az a társunk, aki Halász Alin kívül nem jött el a gyülekezésre, elmondta tervünket édesapjának, ő bizonyára sietve értesítette igazgatónkat a történetekről, ő pedig két tanárunkat küldte utánunk és értünk.

Nem tehattünk mást, összecsomagoltunk, tanárainkkal együtt vonatra szálltunk és visszatértünk Sopronba. Hétfőn reggel aztán az igazgatói irodában kemény fejmosásban volt részünk. Igazgatónk megrovó szavait azonban így fejezte be: „Jól van fiúk, derék gyerekek voltatok!” Kezet fogott valamennyiünkkel, s ezzel az ügy lezárult, a kaland véget ért, de emléke megmaradt!”

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 62MŰHELY / Halász Aladár: A felvidéki szabadcsapatok és a Soproni harcéták története. Soproni egyetemisták az önkéntes szabadcsapatokban 1938-ban / Vitka

Vitka

Madas András és Szabó Károly visszaemlékezésében a licisták látogatásáról nem esik szó. Nem is találkoztak velük. Az ő történetük azzal folytatódik, hogy: „Október első napjaiban letettük a honvédesküt. Ezzel megalakult a m. kir. VI. honvéd lövész zászlóalj, és mi annak tagjai lettünk. Ekkor kihirdették, hogy az eskü letétele most már szigorú titoktartásra kötelez, senkinek semmi velünk történt eseményről nem szabad, sőt tilos beszélnünk.

Ezután rövidesen ismét bevagoníroztak bennünket, megint ismeretlen úticéllal. Itt már nem személykocsikba, hanem vagonokba kellett szállnunk. Egyszer csak Budapestre érteztünk. Kiszállási engedélyt nem kaptunk, pedig a szerelvény több órán át egy mellékvágányon állt. Pestről kelet felé utaztunk, aztán Vásárosnaménybe érteztünk. Ott kiszálltunk a vagonokból és gyalogosan a mintegy 3–5 km-re levő Vitka községbe mentünk.

72Ott rajonként elszállásoltak bennünket, általában elhagyott, üres lakó- és gazdasági épületekbe. A menetgyakorlatok mellett itt éles lögyakorlat is volt. Ez abból állt, hogy a géppuskát a körletünktől nem messze levő Kraszna folyó magas partján állítottuk fel, s a közeli földről gyűjtött sütőtököket dobáltuk és géppuskával szétlőttük.

Teltek-múltak a napok. Aztán jöttek a hírek. Megtudtuk, hogy Vásárosnaményben egy másik, nagyobb létszámú önkéntes csapat is van. A híreket általában onnan hozták. Többek között az a hír járta, hogy át kell törnünk Lengyelországba, és létre kell hoznunk a közös lengyel-magyar határt.

Lögyakorlatra felkészülve.

Álló sorban balról a harmadik Sitkey János, térdelő sorban áll: Bánó István, a jobb szélén Kassay László

Október közepe táján, és azt követően sok olyan hír látott napvilágot, hogy Ruszinszkóban nagy a nyugtalanság, a községeket és városokat ismeretlen forrásból származó, magyar és ruszin nyelven írt röpcédulákkal árasztják el, ezekben felkelésre és szabotázsra lázítják a lakosságot. Jött olyan hír is, hogy a röpcédulákat terjesztő és lázító magyar szabadcsapatok garázdálkodását a csehek megszüntették, a határon átment fegyveres önkénteseket elfogták és a hírhedt illavai börtönbe szállították. Egy ilyen fogolynak a beszédét hallottuk is a rádióban. Elmondta saját történetét és igyekezett mindenkit lebeszélni arról, hogy fegyveres akcióban részt vegyen. Annak is hírért vettük, hogy egyeseket közülünk is át fognak vezényelni a határon, hogy ott robbantásokat, bizonyos akciókat hajtsunk végre. Ezt azonban szigorúan titokban kell tartani, beszélni az ilyen akciókról semmiképpen nem szabad.

73A mi zászlóaljunktól akcióra soha senkit nem vezényeltek. Közülünk akcióban csak azok vettek részt, akik azt önként vállalták és elmúltak 24 évesek. Egyik nap megjelent nálunk Szathmáry Király Ádám, akiről tudtuk, hogy listázó erdőmérnökhallgató. Az ő csapatuk Vásárosnaményben volt elszállásolva. Ő nagy titokban beszélgetett idősebb társainkkal. De ők a beszélgetésről semmit sem árultak el. Egyik éjjel aztán arra ébredtünk, hogy egyeseket keltegetnek közülünk. Ők készülődtek és elmentek. Reggelre se hírük, se hamvuk nem volt. Köztük volt valamennyi idősebb bányász, Binder Béla, Rosta Ferenc, Dunkel Kornél, Apostol Tamás és Burghardt Zoltán. De erdészek is mentek velük néhányan, így például Páris János és Iby (Pankotai) Gábor, talán Csutkai Jenő is. Ahogy elmentek, el is váltak tőlünk, valószínűleg csatlakoztak Szathmáryékhoz. Azután már nem is igen találkoztunk velük. Akciókról soha nem beszéltek, így azokról semmit sem tudtunk. Azt is csak véletlenül ejtették el, hogy egyik alkalommal az akcióról visszafelé jövet felmásztak egy betonerdő tetejére, s az ezzel okozott zajra az erdőben fények gyúltak ki, de aztán minden elcsendesedett és gond nélkül vissza tudtak jönni a határon át. Páris János is csak itthon, Sopronban mesélte el, hogy az egyik robbantásos akció során légnymást kapott és bizonyára ez okozta a rossz hallását.”

74A valóság csak e beszámolóval kapcsolatos kutatás során az „Összefoglalás a Ruszinszko ellen végrehajtott cselekményekről” című VKF jelentés mellékleteiből¹⁹⁹⁽²²³⁾ derült ki, hogy t.i. Binder Béla, Rosta Ferenc, Dunkel Kornél bányamérnökhallgatók és Páris János erdőmérnökhallgató alkották azt a csapatot, amely Szathmáry Király Ádám vezetésével több sikeres akciót hajtott végre. Már a vásárosnaményi 8. és 9. járőrök által október 9-én éjjélkor végrehajtott vasútrobantásokban is részt vett Binder Béla, Dunkel Kornél és Rosta Ferenc. Október 11-én a beregszászi vasútállomás felrobbantására indult vállalkozásban Binder Béla, Dunkel Kornél és Rosta Ferenc. November 15-16-án a turjavölgyi vasútvonal megszakítását célzó robbantási akcióban Dunkel Kornél és Rosta Ferenc, majd november 19-20-án a cigányosi, propagandacélú vállalkozásban Binder Béla és Páris János. Végül november 20-21-én a Szvoboda község feletti vasúti áteresz felrobbantását célzó akcióban Dunkel Kornél és Rosta Ferenc vett részt.

„Október vége felé, amikor már nyilvánvaló volt, hogy a Felvidék egy részét békés úton vissza fogjuk kapni, azt az értesítést kaptuk, hogy egy magas rangú katonai személyiség fogja csapatunkat megszemlélni. Meg is jött, csizmában, lóháton. Igen tekintélyes külsejű, harciasnak tűnő alezredes volt. Mi a Krasznához vezető út mellett a füves réten sorakoztunk fel a szemlére. Akkor láttuk csak, hogy milyen sokan vagyunk. Az alezredes – emlékezetünk szerint – a következő beszédet intézte hozzánk:

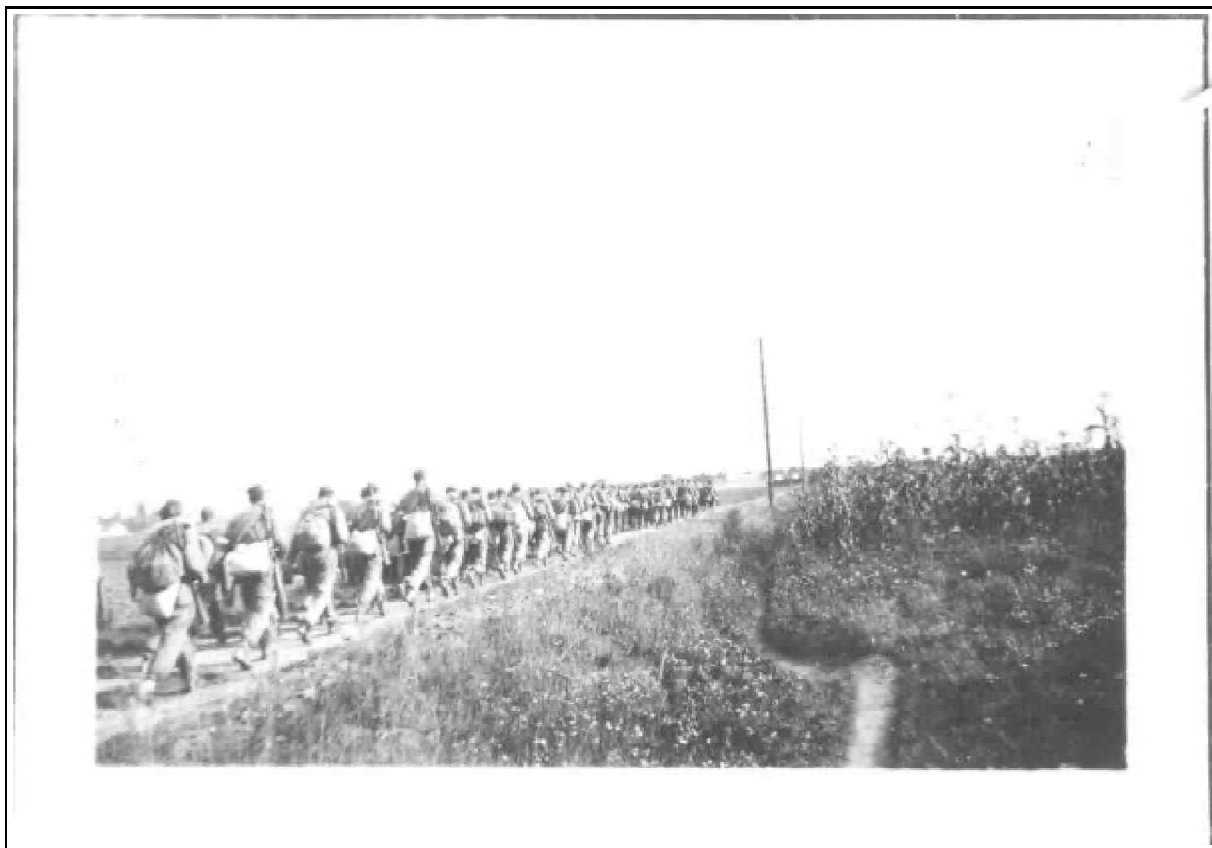
„A nevem Takács alezredes. A lövészezred parancsnoka vagyok. Az első világháborúból mint főhadnagy jöttem haza egy géppuskás századdal, beolajozott 10 géppuskával, fegyvelmezett legénységgel. Ha a vörösök szét nem züllesztik a hadsereget, meg tudtuk volna védeni Magyarország régi határait. De tanultunk belőle, most visszakapjuk egy részét a Felvidéknek, mert sajnos békés úton kerül vissza ez a kisebb rész, nem fegyverrel, de addig nem nyugszunk, míg az elvesztett területeket vissza nem szerezzük maradéktalanul. A közeljövőben Önök is bevetésre kerülnek, és akkor látszik majd meg, hogy milyen hű hazafiak, mennyire képesek harcolni, szenvedni, és ha kell meghalni is a szabad magyar hazáért. Most be fogunk vonulni Kassára, de nem tesszük le a fegyvert, hanem Kassáról levonulunk Szegedre és a börtönből kiszabadítjuk vezérünket, Szálasi Ferencet !”

Elhült bennünk a vér. Hiszen ez nyílt lázítás a Kományszó Úr ellen, akire esküt tettünk! Fagyos csend fogadta a beszédet. Nyilvánvaló volt, hogy Takács alezredes nem erre várt. Utána Dávidházy őrnagy úr mondott pár szót, amelyből kiérződött, hogy az eskünkhöz tartjuk magunkat.

Lassan kezdett kirajzolódni bennünk a kép. A Felvidék visszaszerzésével kapcsolatos, a kormány által is elfogadott akciót fel akarták használni a hadseregben már jelenlévő nyilas tisztek és a nyilaskeresztes párt arra, hogy fegyveres alakulatokat szervezzenek és egy esetleges puccsal megszerezzék a hatalmat. Nyilvánvalóan ezért adta ki a nyilaskeresztes párt tagjainak, hogy jelentkezzenek a szabadcsapatokba, készen további akciókra. Takács alezredes biztosan nem is gondolt arra, hogy itt van egy 75 olyan alakulat, amely hű a kormányzóhoz és szemben áll a nyilaskeresztes mozgalommal. Ezért mert az egész zászlóalj előtt Horthy ellen lázítani.

Az ügy azért közöttünk nem keltett különösebb figyelmet, annál is inkább, mert már egyre nagyobb izgalommal vártuk, hogy mikor lesz végre, és mi lesz a döntés a Felvidék ügyében. Néhány nap múlva aztán megtudtuk, hogy véget ért a bécsi külügyminiszeri konferencia és megszületett a döntés, mely szerint az új határ Pozsony alatt kezdődik, majd északra Nyitra alatt húzódik, innen tovább keletre, majd Kassától észak felé halad és magába foglalja Ungvárt, Munkácsot és Beregszászt is. Nagy volt az öröm, de azért többre számítottunk. Csak a magyarlakta területeket csatolták vissza.

Menetgyakorlat Vitkán: Milyen sokan vagyunk...

Ez idő tájt hallottuk azt a hírt, hogy a kormány tárgyalta a lövész zászlóaljok helyzetéről, és elhatározták, hogy ilyen nagy létszámú, egyetemistákból álló alakulatot nem szabad harcra küldeni. Bizonyára ennek volt köszönhető, hogy Takács alezredes közlésével ellentétben nem vetettek be bennünket. Közben zászlóaljunk egy részét, elsősorban az idősebbeket, így például Iby (Pankotai) Gábort és Hibbey Albertet is a kézsérülése miatt, már korábban, október végén leszerelték. A bécsi döntés után bennünket még nem szereltek le, de parancsot kaptunk, hogy készülődjünk, mert hamarosan indulunk. November 5-én be is vagoníroztunk, és elindultunk vissza, nyugat felé.

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 62MŰHELY / Halász Aladár: A felvidéki szabadcsapatok és a Soproni harcéták története. Soproni egyetemisták az önkéntes szabadcsapatokban 1938-ban / 76Irány Somorja

76Irány Somorja

Budapesten áthaladtunk, és 6-án délelőtt Horthy ünnepélyes bevonulása alkalmával, Komáromba érkeztünk. Láttuk a túlsó oldalon, a nagytemplom tornyán a nemzetiszínű zászlót. Azt hittük, hogy mi is a bevonulók között leszünk, de nem így történt. Néhány órai várakozás után továbbindultunk Győrbe, majd tovább Magyaróvárra. Ott kiszálltunk a vagonokból, és rövid pihenő után gyalogmenetben elindultunk Halásziba. Ott besoroltunk a Csallóközbe bevonuló soproni 7. gyalogdandár kötelékébe, lövészegyenruhánk kiegészítéseként kaptunk egy nemzetiszínű karszalagot, majd továbbindultunk.

Doborgaz-szigetnél az e célra épített pontonhídon átmentünk a Dunán és november 6-án délután a gyalogdandár kötelékében részt vettünk a somorjai bevonulásban. Ott nagy örömmel és lelkesedéssel

fogadtak bennünket. A főtéren nagy díszlépést vágunk ki Dávidházy őrnagy úr előtt. Aztán elszállásoltunk. Középületekben helyeztek el bennünket, az eddigiekhez hasonlóan padlón és szalmán. Szálláshelyünk és ételmezésünk itt még jobb volt, mint az előző helyeken.

Néha itt is voltak menetgyakorlatok, de itt már szabadabban mozoghattunk. Egyszer csak elterjedt a hír, hogy a katonaság bált fog rendezni a bevonulás megünneplésére. Volt is egy bál az előkelőségek számára, amelyre hat fiút közülünk is meghívtak, és lett egy multság a helybeliek, a lövész zászlóalj tagjai és a katonaság részére.

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 62MŰHELY / Halász Aladár: A felvidéki szabadcsapatok és a Soproni harcéták története. Soproni egyetemisták az önkéntes szabadcsapatokban 1938-ban / Vissza Sopronba

Vissza Sopronba

A bál és a multság után még egy ideig Somorján voltunk. Aztán november 22-én – a lakosság sűrű búcsúünnepeltése és a lányok kíséretében – útnak indultunk, vissza azon az úton, amelyiken jöttünk. Magyaróváron leszereltünk, és november 23-án késő este megérkeztünk Sopronba. Nagy tömeg várt az állomáson. Tapssal és sok virággal fogadtak bennünket. Örömteli visszaérkezés volt.

Azok, akik már korábban, még Vitkán leszereltek, itthon már mindent elmeséltek, így nekünk nem sok mesélnivalónk maradt. Inkább ők fogadtak minket új történetekkel, mert például Iby Gábor már az esküvőjét is megtartotta. Binder Béla és Rosta Ferenc novemberi utolsó vállalkozásuk után valószínűleg szintén leszereltek és már korábban hazaérkeztek, mint mi, így ők voltak Iby Gábor esküvői tanúi.

Kissé lehangoló mellékszövegje volt hazaérkezésünknek, hogy a ránk várakozó családtagoktól megtudtuk, hogy az Egyetem 1938/39. évi tanévnyitó ünnepélyét már hazaérkezésünk előtt 10 nappal, november 13-án megtartották, tulajdonképpen a már korábban hazaérkezettek fogadására. Így mi Wälder József, az akkori rektor ünnepi beszédének lényegi mondanivalóját, mely valamennyi harcétának szólt, nem hallhattuk, csak a Soproni Hírlap november 15-i számának 2. oldalán olvashattuk: *”Megnyitó beszédében Wälder József ezévi rektor hangsúlyozta azt az örvendetes tény, hogy az ifjúság nagy számban tett eleget hazafias kötelességének. Ennek az évszázados Alma Maternek a diákjai mindig ott sorakoztak a zászlók alatt, ha a haza hívta őket. Ehhez a hazafias tradícióhoz a mostani hallgatók is hűek maradtak. Ennek a lángoló hazaszeretnek különös jelentősége van itt a magyarság határánál”*.

Sopron közönségének rólunk szóló megemlékezését azonban a Soproni Hírlap november 25-i számának 5. oldalán már örömmel olvashattuk: *„A hazatért soproni lövészeket meleg szeretettel fogadta a város hazafias közönsége. A soproni lövész század, mint ismeretes, részt kért abból a munkából, mely az elmúlt hetekben az életerős, megalkuvást nem ismerő magyar ifjúság számára adódott. Feladatuk elvégzése után a soproni lövészek szerdán este különvonaton tértek vissza az ősi városba. Az állomás előtti téren összegyűlt közönség szünni nem akaró éljenzéssel, és virágcsokorral fogadta azokat a soproni fiúkat, akik nagyidőben tanúsítottak készséget arra, hogy a nemzetért készek életüket is feláldozni.”*

Hazaérkezésünk örömeire a híres HISZ cukrászda kihirdette, hogy a hős harcétákat megvendégelik, csak ne egyszerre jöjjenek. A szíves vendéglátást néhányan igénybe is vették.

Amikor aztán az egyetemen visszaültünk a padokba, még a „harcéták” dicsfényét éreztük a fejünk

körül. Csakhamar rádöbrentünk azonban arra, hogy a félévi előadások rövidesen befejeződnek és elkezdődik a vizsgahónap. Mivel azonban mi az előadásokon nem vettünk részt, nagyon nehéz lesz a vizsgákat letennünk. Néhány nap múlva azonban a hirdetőtáblán megjelent a közlemény, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter (gróf Teleki Pál) 28.982/1938.IV. számú rendelete értelmében:

"Mindazoknak az egyetemi hallgatóknak, akik igazolt katonai szolgálatuk (vagyis a lövész zászlóaljokban való részvételük) miatt ... nem tudtak az I. félévi tanulmányi kötelezettségüknek eleget tenni, az 1938/39. tanév I. féléve szabályszerű félévként beszámítandó, ha az 1939. január hó 2-től február hó 11-ig az egyetemek karain szervezett pótfélévi tanfolyamon részt vesznek. Az évfolyamonként szervezett pótfélévi tanfolyamon a tanárok összevontan előadják az I. félév tananyagát és megtartják a szükséges mértékben a kapcsolatos gyakorlatokat. ... A félévi tandíj és a mellékdíjak csak egyszer fizetendők. Ezért azok a hallgatók, akik jelen tanév I. félévére szóló díjakat befizetnek, a pótfélévéért díjakat nem fizetnek, azok a hallgatók pedig, akik csak a pótfélévre iratkoznak be, a félévi díjakat tartoznak befizetni. A pótfélévi tanfolyamokra a beiratkozások határideje: 1939.évi január hó 2-7., az előadások kezdete pedig: január hó 9-e. ... A kötelező vizsgahatáridőnek a katonai szolgálat okából való kényszerű elmulasztása miatt a vizsgázót hátrány nem érheti."²⁰⁰⁽²²⁴⁾

Ez a közlemény nagy megkönnyebbülést jelentett mindannyiunk számára. Az engedélyezett pótfélév alatt a vizsgákra nyugodtan felkészülhettünk, és az I. félévet eredményesen, jól tudtuk lezárni."

A pótfélévre az egyetemi főkönyvek tanúsága szerint összesen 71 hallgató, 39 erdőmérnök-, 17 bányamérnök- és 15 kohómérnökhallgató iratkozott be, közülük ⁷⁸összesen 15 elsőéves volt²⁰¹⁽²²⁵⁾. Ez adatok alapján egyértelmű, hogy a „harcéták” legalább 71-en, de ennél feltétlenül többen voltak, mert például az idősebb listázó hallgatók a pótfélévre biztosan nem iratkoztak be. Az is nyilvánvaló, hogy az akcióban való részvétel kizáró feltétele nem az volt, hogy a jelentkező ne elsőéves, hanem legalább 20 éves legyen, különben a csapatnak nem lehetett volna 15 elsőéves tagja.

A történet záró akkordjaként a csapat, vagyis a m. kir. VI. honvéd lövész zászlóalj minden tagja 1939-ben megkapta a „Felvidéki Emlékérmet” és a „Nemzetvédelmi Keresztet”. Ezenkívül a Vitka-Vásárosnaményből kiinduló vállalkozásokban való részvételükért és bátor helyállásukért, illetve a magyar Felvidék visszacsatolásával kapcsolatos különleges helyzetben tanúsított önfeláldozó és vitéz magatartásáért Szatmáry-Király Ádám hadnagy „Magyar Érdemrend Lovagkeresztje a hadiszalagon a kardokkal” kitüntetését kapott. Az ellenséggel szemben tanúsított vitéz magatartásáért Binder Béla, Dunkel Kornél és Páris János önkéntesek „Magyar kis ezüst vitézségi érem”-ben részesültek. A Felvidék visszacsatolása alkalmával különleges beosztásban teljesített kitűnő és értékes szolgálatáért Rosta Ferenc önkéntes „Magyar bronz érdemérem a hadiszalagon” elismerést kapott. A m. kir. XVII. honvéd lövész zászlóaljban a Felvidék visszacsatolásával kapcsolatos különleges helyzetben kifejtett eredményes működéséért Bély Sándor mérnök főhadnagy a m. kir. honvéd vezérkar főnökének „Dicsérő Elismerés”-e, csapatparancsnokuk, vitéz Dávidházy István őrnagy pedig Kárpátalja visszafoglalása alkalmával a hadműveletek végrehajtásánál teljesített eredményes közreműködéséért „Dicsérő Elismerés a hadiszalagon, a kardok egyidejű adományozása mellett” kitüntetésben részesült.²⁰²⁽²²⁶⁾

Ezzel tulajdonképpen be lehetne fejezni a m. kir. VI. lövész zászlóalj, vagyis a „soproni harcéták” történetét. Van azonban a történetnek még egy fontos, meghatározó kísérő eleme, amiről Madas András édesanyja csak a csapat hazaérkezése után tudott beszámolni. Elbeszélése szerint a csapat szeptember 22-i elutazása után Sopronban zavaros kósza hírek terjedtek el: Az egyetemistákat illegális szabadcsapatokba vitték, melyek nem tartoznak a honvédség kötelékébe, ezért a fiúk nagyon veszélyes helyzetbe kerülhetnek! Ezek a hírek Madas András édesanyját növekvő aggodalommal töltötték el. Ezért már a csapat elutazását követő napon levelet írt gróf Teleki Pál, ak-kori vallás- és közoktatásügyi miniszternek, s abban felvilágosítást és segítséget kért fia és a többi soproni egyetemista sorsának,

helyzetének tisztázására vonatkozóan. Leveleiről nem szokott másolatot készíteni, de a Telekinek írott levélre – édesanyja elmondása alapján – Madas András jól emlékezett. Eszerint: [203\(227\)](#)

79 Főméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Uram!

Segítségét kérem abban az ügyben, ami a soproni Egyetem hallgatóival az elmúlt napokban történt. Az Ifjúsági Körben összehívták a diákságot és felszólították őket, hogy jelentkezzen mindenki, aki a Felvidéket vissza akarja foglalni. Mindenki jelentkezett és mindenkivel aláírtak valami papírt, majd közölték, hogy éjjélkor mindenki legyen a GYSEV pályaudvaron, jó bakancsban és meleg ruhában. A pályaudvaron egy üres vonat várt rájuk, abba beszálltak és egy őrnagy vezetése alatt elindultak.

Azóta tele vagyunk aggodalommal. A kósza hírek szerint valamilyen illegális alakulatba, „szabadcsapat”-ba vitték őket, nem is tartoznak a honvédséghez, ismeretlen céllal, civil ruhában akarják felhasználni őket.

Kegyelmes Uram!

Hazáját szerető magyar anya vagyok, özvegyen nevelem két fiamat, mindkettő a soproni Egyetem hallgatója. Ha a haza hívja őket, megértem, imádkozom értük. De a haza védelme a honvédség feladata! Öltöztessék őket honvéd egyenruhába, tartozzanak a honvédség szervezetébe, tegyenek honvédesküti, képezzék ki, és ne civil ruhában, ismeretlen szervezetben, ismeretlen célra használják fel őket.

Bízom Miniszter Úrban, mint az ifjúság nagy barátjában.

Őszinte tisztelettel:

özv. Muck Andrásné

A szabadcsapatoknak a Honvédelmi Minisztérium vezérkari főnöksége által vezényelt szervezéséről Imrédy, az akkori miniszterelnök, aki 1938. május 14-én alakított kormányt, bizonyára tudott, a kormányt azonban erről – feltehetően – nem tájékoztatta. Ennél fogva Teleki az ügyről és főleg arról, hogy a szabadcsapatokba egyetemi hallgatókat is tömegesen bevontak, semmit sem tudott. Ezért özv. Muck Andrásné levele nagyon meglephette. A levélre ő gyakorlatilag azonnal válaszolt és – minden bizonnyal – megtette a szükséges intézkedéseket is. A honvédelmi miniszternél valószínűleg tiltakozott az egyetemistáknak ilyen illegális alakulatokba történő bekapcsolása ellen és intézkedést kért azok alakulatainak honvédségi szervezetté történő átalakítására.

Minden bizonnyal ennek tulajdonítható a honvéd vezérkar főnökének 83.260/1938. számú, a honvédelmi miniszter rendeletére kiadott leirata is, melynek alapján az önkéntes lövészalakulatok honvéd csapatokká alakultak át.

Teleki válasza, melynek eredetijét Madas András megőrizte, a következő volt: [204\(228\)](#)

BUDAPEST, 1938. szept. 29.

Nagyságos Asszony!

Hozzám intézett levelére válaszolva értesitem, hogy megértem anyai aggodását és ilyen értelemben igyekszem eljárni. - A magam részéről ebben az irányban megnyugtatót is nyertem.

Őszinte tisztelettel:

Nagyságos

özv. Muck Andrásné urasszonynak,

Sopron.

Teleki intervenciója alapján Homlok Sándor vezérkari ezredes, akinek a felügyelete alatt folyt a szabadcsapatok szervezése, Muck Andrásnénak Teleki által átküldött levelére szintén azonnal válaszolt. Madas András ennek eredetijét is megőrizte.²⁰⁵⁽²²⁹⁾

M.kir.honvéd lövészeszred.

18.
.....szám.

Lep.1938.

Nagyságos

özv. M u c k A n d r á s n é
urnónek,

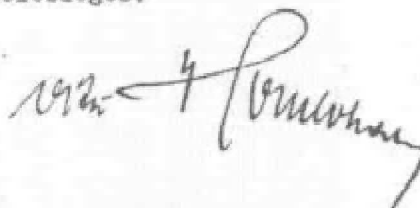
Budatétény,1938.szept.29.

S o p r o n .

Hunyadi János u 35.

Levelére értesitem,hogy a tudakolt személyek a m.
kir.VI.honvédlövészsászlóalj állományába önkéntes jelentkezés alapján fel-
vétettek.Nevezettek a honvédesküt letették és így jelenleg a m.kir.honvéd-
ség teljesjoga és teljes-bütelenséggel bíró tagjai.

Értesítem,hogy a m.kir.honvédség szabadcsapatokat
nem alakított és így aggodalma teljesen felesleges.

Homlok Sándor levelének az az állítása, hogy a lövész zászlóaljakra felvettek a levél keltezésének dátuma, vagyis 1938. szeptember 29-e előtt letették a honvédesküt, nem felel meg a valóságnak. Az önkéntes zászlóaljaknak honvéd csapatokká történő átalakulására vonatkozó rendelkezést ugyanis Homlok Sándor ugyan szeptember 27-én írta alá, de abban az átalakulás végrehajtására vonatkozólag határidőt nem, csak annak szeptember 28-ával történő megkezdését írta elő. Az átalakulás folyamata, az eskütétel előkészítése időt vett igénybe, ezért az eskütételre – Madas András és Szabó Károly visszaemlékezésének megfelelően – csak október első napjaiban kerülhetett sor. A lövész alakulatoknak honvéd csapatokká történő átalakítására vonatkozó rendelkezés szeptember 27-i keltezése alapján ugyancsak nagyon valószínűnek [82](#)tűnik, hogy e rendelkezés kiadását is Madas András édesanyjának Telekihez írott levele és Teleki intervenciója váltotta ki. Homlok Sándor levelének záró mondata sem felel meg a valóságnak, hiszen a szabadcsapatok toborzása Homlok Sándor vezénylete alatt folyt, de ezt nyíltan nem ismerhették el.

Feltehetően Madas András édesanyja levelével elindított folyamatnak volt a következménye az is, hogy október 10-én Homlok Sándor leállította három lövész zászlóaljnak a 381.009/8. hadm. V. vkf. 38. sz. parancs alapján vitéz Haynal Alajos vezérkari alezredes vezetésével Beregszász megtámadásába

tervezett bevetését²⁰⁶⁽²³⁰⁾.

Márkus László visszaemlékezése alapján nagy a valószínűsége annak, hogy ez a döntés közvetlenül Márkus Lászlóék XVIII., Bély Sándorék XVII. és a soproni harcéták VI. zászlóalját érintette. Márkus Lászlóék zászlóalját ugyanis október 3-án Kisvárdára vezényelték, hogy ott meghallgassák Haynal alezredes ünnepi beszédét, melyben „bátor, kitartó harcra” buzdította őket. Az ünnepség után néhány nappal meglepetésszerűen Tarpára irányították őket, s oda október 9-én, azon a napon kellett megérkezniük, amikor a Haynal-akció időzítve volt. Tarpán az ottaniak beszédéből értesültek arról, hogy bevetés következik, és ők is bevetésre kerülnek. Bély Sándorék ugyanebben az időben szintén Tarpán voltak. Nagyon valószínű, hogy őket is azért vezényelték oda, mert a Haynal-akció keretében be akarták vetni őket. A soproni harcéták ez időtájt ugyan Vitkán táboroztak, de a szemlét tartó Takács alezredes beszéde alapján szintén valószínűsíthető, hogy őket is számításba vették az akcióban. Így az akciónak Madas András édesanyja levelével elindított folyamat eredményeként történt leállítására mindhárom zászlóalj számára sorsdöntő volt.

Ezzel függhet össze az a hír is, amit a csapat Vitkán tartózkodásának utolsó napjaiban hallottak, hogy a kormány határozata értelmében nagyszámú egyetemistákból álló alakulatokat nem szabad harcba küldeni. Utólag az is valószínűsíthető, hogy a pótfélév engedélyezésére vonatkozó rendeletet Teleki azért adta ki, mert emlékezett özv. Muck Andrásné levelére és a soproni egyetemisták vállalkozására, s azokat – a levél hatása alatt – hazafias vállalkozásuk hátrányos következményeitől is meg akarta óvni.

E folyamat valószínűségét a szabadcsapatok történetének eseményei egyértelműen igazolják. A soproni „harcéták” történetének legfontosabb eleme mindenesetre az a két levél, melyet Madas András megőrzött, mert ezek e folyamat biztos hátterét adják.

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 62MŰHELY / Halász Aladár: A felvidéki szabadcsapatok és a Soproni harcéták története. Soproni egyetemisták az önkéntes szabadcsapatokban 1938-ban / Zárszó

Zárszó

Befejezésül hasonlítsuk össze a m. kir. VI., valamint a XVII. és a XVIII. honvéd lövész zászlóalj történetét a Vásárosnamény körzetében összevont és ott működtetett, valóban illegális szabadcsapatok történetével.

A Honvéd Lövész zászlóaljak „harcétái” történelmi időkben három hónapos, önként vállalt, szigorúan titkos minőségű, veszélyesnek indult küldetésből és veszélyes ⁸³környezetből épen, egészségesen, egy országjáró kirándulás és a visszacsatolt Felvidékre való bevonulás örömteli élményével térhettek haza, és 1939-ben elismerésként megkapták a Felvidéki Emlékérmét és a Nemzetvédelmi Keresztet.

Ezzel szemben a Vásárosnaményben összevont, vegyes összetételű önkéntes csapatokat rendkívül veszélyes akciókba vezényelték, amelyeket teljesíteniük kellett. Ennek végeredménye sok halott, számos sebesült és rokkant, több száz, két hónapig az illavai fegyházban kínlódott szerencsétlen ember volt.

Ennek alapján nyilvánvaló, hogy a „harcéták” és a honvéd lövész zászlóaljak tagjai sorsának kedvező alakulása – minden valószínűség szerint – Madas András édesanyja által kétségtelenül isteni sugallatra írott levélnek tulajdonítható.

Jelentős szerepe volt ebben Dávidházy őrnagy úrnak is, aki a VI. lövész zászlóaljat elvitte Vitkára, hogy ott a „harcéták” megismerhessék a másik önkéntes csapatok helyzetét és az ottani körülményeket, de vigyázott arra, hogy veszélyes akciókban csak a csapat 24 évesnél idősebb, megfontolt tagjai

vehessenek részt. Az ő nagyszerű hadműveleti tervező és szervező készségének köszönhetően azt is, hogy Vitkáról úgy indította el visszafelé a csapatot, hogy Halászában besorolhassanak a 7. gyalogdandár kötelékébe, s így részt vehessenek Somorján az ünnepélyes bevonulásban.

Ezért Madas András édesanyjának és Dávidházy őrnagy úrnak az emlékét hálával és szeretettel őrzik a „harcéták” és mi, az utódaik is. Hálás köszönet dr. Madas András és Szabó Károly gyémántokleveles erdőmérnököknek, hogy visszaemlékezéseikkel, valamint Teleki Pál és Homlok Sándor Madas András által 67 év óta féltve őrzött levele hiteles másolatának rendelkezésre bocsátásával lehetővé tették ennek az egyedi történetnek a megőrkítését. Köszönet továbbá Beély Miklós és dr. Márkus László arany-okleveles erdőmérnököknek, hogy a XVII. és XVIII. honvéd lövész zászlóaljakra vonatkozó emlékeik közzétételével kiegészítették és így teljessé tették a felvidéki szabadcsapatok történetét. Köszönet végül dr. Mastalir Ernőnének, a Nyugat-Magyarországi Egyetem könyvtári és levéltári főigazgatójának, valamint Dávidházy Istvánnak, az őrnagy úr kedves fiának a szerkesztés során felmerült problémák tisztázásához nyújtott segítségükért.

2006. LX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / 62MŰHELY / 84Schuller Balázs: Egy „szegényes magyar csodafegyver” soproni vonatkozásai²⁰⁷

84Schuller Balázs: Egy „szegényes magyar csodafegyver” soproni vonatkozásai²⁰⁷⁽²³¹⁾

„A rettenetes hatású új magyar fegyverek el fogják dönteni a háborút” – adta hírül a Soproni Hírlap 1944. december 13-i száma. Ilyen és ehhez hasonló – goebbelsi retorikát magyar környezetbe átültető – cikkek és beszédek jellemezték a Szálasi uralta Magyarország mindennapjait.²⁰⁸⁽²³²⁾ Az egyre borzalmasabbá váló háborúból 3 évet megélt lakosság szkeptikusan fogadta az efféle híreket, csökkenően volt azok száma, akik elhitték, hogy a háború negatív kimenetele megváltoztatható.²⁰⁹⁽²³³⁾

Egészen az 1980-as évekig a hadtörténettel foglalkozók is úgy tudták, hogy a magyar csodafegyverek csupán a propaganda agyszüleményei voltak. Ekkoriban viszont olyan dokumentumok kerültek elő, amik cáfolták a mítosz jellegét, ugyanakkor arra is rávilágítottak, hogy korántsem csoda-, hanem egy modern elgondolású rakétafegyverről, a 44M Buzogányvetőről volt szó. Ezt a páncélelhárításra kifejlesztett szerkezetet használta fel propaganda célokra a nyilas rendszer, s a nemzetvezető iránti tiszteletből „Szálasi-röppentyűnek” keresztelte el. Az elmúlt két évtizedben Sárhidai Gyula hadtörténész és mások jóvoltából jó néhány cikk, rajz és fotó jelent meg a témában.²¹⁰⁽²³⁴⁾ Ennek ellenére elmondható, hogy még mindig sok a tisztázatlan részlet, a megjelent publikációk több ponton is ellentmondanak egymásnak. Jelen tanulmány sem kíván, s nem is tud rendet tenni a kérdés egészét illetően. Célom a Szálasi-röppentyű Soproni vonatkozásainak, az elmúlt 3 évben fellelt források alapján történő bemutatása.

1942-re a magyar hadvezetés előtt is nyilvánvalóvá vált a szovjet harckocsik (T-34, KV-1, KV-2) fölénye. Gyalogságunk nem rendelkezett hatékony kézi, illetve könnyen szállítható páncélelhárító fegyverekkel. Mivel a németek ekkor még elzárkóztak saját rakétafegyvereik licenzének átadásától, ezért a budapesti Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézet (HTI) titkos rakétaszakosztálya saját erőből kezdte meg egy kisebb (60 mm) és egy nagyobb (250 mm) átmérőjű rakéta fejlesztését. Utóbbi – cikkünk témáját ⁸⁵képző – rakéta 1944 elején készült el, s formája után a 44M Buzogánylövedék nevet kapta. A buzogánylövedék kumulatív (= üreges töltetű), 250 mm átmérőjű robbanófejű, Misnay József hadiműszaki törzskari őrnagy és csapata fejlesztette ki, míg a hajtótöltetet a fűzfői Nitrokémia Rt.